

Rudolf Steiner

TAJEMSTVÍ VESMÍRU SVĚT KOMET A LUNÁRNÍ SVĚT

Stuttgart 5- března 1910

Když za jasné noci zaměříme pohled do nebeského prostoru, pak plyne naší duši především pocit vznešenosti, když na sebe necháme působit nevyčíslitelné hvězdné zázraky. Tento pocit vznešenosti, který plyne naší duši, se projeví u jednoho člověka více, u druhého méně, podle jejich zvláštního, individuálního založení. Člověk však - a to se dá říci obzvláště o jevech hvězdného nebe - vzbudí v sobě velmi brzy touhu, aby něčemu porozuměl o zázracích vesmíru, které tu na něj pohlížejí. A smíme asi říci, že právě vůči hvězdnému nebi bude se člověk nejméně bránit porozumění třeba tím, že by si řekl, že by mohl pozbyt úplně bezprostředního pocitu vznešenosti, kdyby chtěl svými pojmy proniknout tajemství hvězdného světa. Je oprávněný pocit, že naše bezprostřední vnímání nemůže ovlivnit porozumění, pochopení obzvláště v této oblasti. Tak jak i pro jiné oblasti bytí ve větší nebo menší míře brzy vysvitne, že obzvláště duchovněvědecké poznání zvýší, zesílí naše city a pocity, máme-li jen zdravý smysl, tak se člověk může přesvědčit a bude se přesvědčovat stále více a více, že obzvláště vůči velkým vznešeným světovým skutečnostem se jeho cit ani o trošinku nesmrští, když se naučí poznávat, chápat, co tu vlastně prochází prostorem nebo zdánlivě tiše stojí.

Ovšem tak můžeme svět v nějakém vypočteném jaksí stále jen zachycovat z nějakého úhlu a musíme přenechat času, abychom se naučili chápat skutečnosti světa krok za krokem. Dnes se budeme zabývat částí, malou, nepatrnou částí právě prostorového světa v souvislosti s lidským životem. I když člověk už to asi tuší, přece jen duchovní vědou stále více a více, stále přesněji a přesněji poznává, že se zrodil z celého vesmíru, a že tajemství vesmíru souvisejí s jeho vlastními tajemstvími. To se však obzvláště ukáže, budeme-li se zabývat přesněji jistými tajemstvími bytí.

V lidském životě vychází najevo protiklad, tak jak se vyvíjí tento lidský život především na naší Zemi. S tímto protikladem se setkáváme všude a stále. Je to protiklad mužství a ženství. Víme, že tento protiklad mužství a ženství na Zemi musíme hledat vzhledem k lidskému pokolení od staré lemurské doby, a víme také, že nějakou chvíli v našem zemském bytí potrvá a zanikne opět ve vyšší jednotě.

Budeme-li se držet toho, co právě bylo řečeno, že veškerý lidský život se zrodil ze světového života, smíme se zeptat: Ano, je-li tomu už tak, že to, co od staré lemurské doby označujeme jako muže a ženu, jde na Zemi určitý úsek svého vývoje spolu, můžeme - protože veškerý život se zrodil z vesmíru - najít něco v celém vesmíru, co jaksi představuje ve vyšším smyslu něco podobného, jako tento protiklad mužství a ženství? Můžeme v určitém ohledu najít to, z čeho, jako z něčeho vesmírného - se na Zemi zrodilo mužství a ženství? - Tuto otázku můžeme položit.

Stojíme-li na půdě duchovní vědy, nesmíme ovšem postupovat podle předpisu, podle něhož postupuje dnešní materialista. Tento dnešní materialista si ovšem nemůže představit nic jiného, než co žije v jeho bezprostředním nejbližším okolí, a proto má tak snadno sklon hledat tento protiklad, to, co pro život člověka má význam v souvislosti se Zemí, a pro život zvířat vlastně také jen nejvýše v souvislosti s Měsícem a Zemí - hledat to v celém vesmíru a označovat to právě jako mužství a ženství. Je to nešvar naší doby. Nesmíme zapomínat, že označení „mužský“ a „ženský“ platí pro lidství v onom úzce vymezeném smyslu jen od lemurské doby a až do určitého okamžiku zemského vývoje, pro zvířata a rostliny nejvýše ještě během měsíčního vývoje a zemského vývoje. Zůstává však otázka: Zrodila se zemská mužskost a ženskost z vyššího vesmírného protikladu? - Budeme-li moci najít tento protiklad, pak by nám vyplynula také nádherná, především tajemná souvislost mezi tímto jevem a nějakým jevem v kosmu. Všude v kosmu jsou protiklady. Musíme je ovšem hledat správným způsobem.

Ty protiklady v kosmu, které jsou důležité především pro život člověka, jsou takové, že jako první můžeme najít protiklad Slunce a Země. Při různých úvahách o vývoji Země jsme sice viděli, jak se Slunce odštěpilo od naší Země, jak se obě části staly samostatnými tělesy v prostoru, ale můžeme se také zeptat: Jak se opakuje protiklad Slunce a Země v makrokosmu, ve velkém světě, jak se opakuje tento pro-

protiklad v člověku, v mikrokosmu? je v člověku samém nějaký protiklad, který v lidské povaze odpovídá protikladu Slunce a Země našeho planetárního slunečního systému*? - Ano, tento protiklad existuje! A tento protiklad je v lidském organismu - ale teď v celém organismu, tělesném a duchovním - jaksi mezi vším, co je zevně vyjádřeno v orgánu hlavy, a vším, co je vyjádřeno zevně v orgánech lidského pohybu. Vše to na člověku, co je vyjádřeno jako protiklad mezi orgánem hlavy a orgány pohybu, tedy rukama a nohama, odpovídá u člověka oné polaritě, kterou můžeme ve vesmíru označit jako Slunce a Zemi. Uvidíme ještě, jak je to v souladu s onou jinou obdobou, kde se v jistém vztahu Slunce staví paralelně se srdcem; na tom však teď tolik nezáleží, teď záleží na páru protikladů: na tom, že v člověku je hlava na jedné straně a na druhé straně to, co na člověku nazýváme pohybovými orgány.

Můžete si snadno ujasnit, že co se týká končetin byl člověk ještě za starého měsíčního vývoje úplně jinou bytostí než během zemského vývoje. Teprve naše Země udělala z člověka vzpřímenou bytost, která používá ruce a nohy tak jako dnes, a na Zemi se mohla jeho hlava opět stát svobodně vyhlížející do světového prostoru tím, že z jiné polohy, kdy jeho páteř během měsíčního vývoje byla souběžná s měsíčním povrchem, jej sluneční síly vzpřímily. O Zemi, jaká je dnes, můžeme říci: Má vinu na tom, že člověk může používat své nohy a ruce tak, jak je používá dnes. Slunce, působící z vnějšku na Zemi a tvořící protiklad k Zemi, má vinu na tom, že lidský obličej s hlavou se určitým způsobem vymanil z vázanosti na Zemi a je schopen svobodně se rozhlížet do vesmírného prostoru. Co je tedy venku v planetárním slunečním systému protiklad Slunce a Země, to je v člověku protiklad hlavy a končetin. Tento protiklad hlavy a končetin nacházíme u všech lidí, ať to jsou muži, nebo ženy, a shledáváme také, že jsou při tom pro to podstatné muži a ženy stejně utváření. Takže můžeme říci: Pokud se týče onoho protikladu mezi Sluncem a Zemí, musí se také u člověka příslušný protiklad vyjádřit stejným způsobem u mužů a žen. Země působí toutéž měrou na ženu jako na muže, žena je vázána na Zemi stejným způsobem jako muž, a stejným způsobem vymaňuje Slunce hlavu ženy jako hlavu muže z upoutání k Zemi.

Protiklad, jehož jsme se právě dotkli, oceníme v jeho plné hloubce, když uvážíme, že například ony bytosti, které upadly příliš brzy do husté

hmoty - savci - nedospěli až k volnému rozhlížení se do vesmírného prostoru, že jsou svým obličejem poutáni k bytí na Zemi. Pro ně nebyl protiklad Slunce a Země ve stejném smyslu protikladem v jejich vlastní bytosti. Proto nemůžeme savce nazývat mikrokos- mem. Člověka však mikrokosmem nazývat můžeme. A máme teď takové svědectví pro mikrokosmickou povahu člověka v protikladu mezi hlavou a končetinami.

Zde máte příklad, na němž se současně ukazuje, jak je nekonečně důležité nestát se v uvažování jednostranným. Můžeme sebevíce počítat kosti člověka a kosti vyšších savců a počítat svaly u člověka a savců a můžeme tak vypracovat onu souvislost, která v novější době vedla jistý světový názor k tomu, že člověka postavil co možno nejbližší k vyšším savcům. Ze se něco takového může stát, pochází jedině z toho, že se lidé teprve duchovní vědou naučí, jak je důležité nemít pouze pravdu, ale ještě něco k té pravdě. Buďte si vědomi, že teď v tomto okamžiku bude řečeno něco velmi důležitého, něco, co by si měl anthroposof určitě zapsat do paměti a do srdce: Pravda je mnoho věcí, ale vědět pouze, že nějaká věc je pravda, to ještě nestačí! - Vůbec není pochyb, že je pravda, co například říká novější přírodní věda o příbuznosti člověka s opicí. Ale při nějaké pravdě nezáleží jen na tom, že ji chápeme jako pravdu, ale že víme, za jak důležitou musíme dotýcnou pravdu brát pro celkové vysvětlení bytí. Tedy nestačí to, že považujeme něco za pravdu, ale musíme vědět, jak je určitá pravda důležitá pro celkové vysvětlení bytí. A tu nemůže být zcela obyčejná zdánlivě všední pravda počítána za rozhodnou, protože právě nebereme v úvahu její důležitost. Je jedna zcela všední pravda, kterou zná každý člověk, a kterou musíme brát jen pro její důležitost, pak se stane hluboce, hluboce významnou pro naši celou pozemskou nauku o vývoji. Je to ta pravda, že člověk je jediná bytost na Zemi, která může zásadně opravdu svobodně zaměřit svůj obličej do vesmírného prostoru. Srovnáme-li člověka v tomto ohledu s opicí, nejbližší mu stojící, tak však můžeme jen říci: Jestliže se i opice pokusila vzpřímit, tak právě toto vzpřímení přece jen zpackala. - A to je to, na čem záleží. Musíme brát v úvahu závažnost pravdy. Ze člověk má

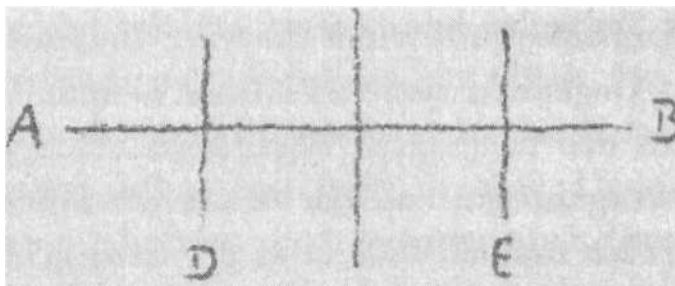
tuto přednost, to musíme pocítit především v její důležitosti, a pak to budeme moci v té důležitosti spojit s jinou právě charakterizovanou světovou skutečností: že to není Země samotná, ale Slunce v protikladu k Zemi, to znamená tedy něco mimozemského, co dělá člověka především občanem nebeského prostoru, vytrhává ho z pozemského bytí. A smíme určitým způsobem říci: Aby se člověku přiznalo toto přednostní postavení, muselo dojít k celému tomuto vesmírnému uspořádání, které dnes známe jako protiklad Slunce a Země. K této konstelaci Slunce a Země muselo dojít kvůli člověku, aby se mohl pozvednout z polohy zvířat.

Tak se díváme na jedné straně na člověka a říkáme: Máme na něm tentýž protiklad, který na druhé straně vidíme, když se zadíváme do nebeského prostoru a pozorujeme Slunce s jeho protikladem Zemí.

Teď se ještě můžeme zeptat: Můžeme i druhý protiklad, který se nachází na Zemi, a na nějž jsme zpočátku poukázali, protiklad mužství a ženství, můžeme ten najít ve vesmíru? Je snad vůbec něco ve vesmíru - vesmírem myslím naši sluneční soustavu - zařízeno tak, že od tohoto vesmírného uspořádání jako jakýsi účinek, jako jakési zrcadlení na Zemi vyplývá protiklad mezi mužem a ženou? Ano, něco takového je zařízeno. Vyšší protiklad, to je ten, který můžeme označit jako protiklad kometového a lunárního světa, protiklad komety a Měsíce. Tento protiklad komety a Měsíce, pozorovaný podobným způsobem jako protiklad Slunce a Země, platí pro protiklad ženství a mužství. Takže můžeme říci: Jako se v hlavě a končetinách zrcadlí polarita Slunce - Země, tak se zrcadlí v ženství a mužství polarita, protiklad kometa - Měsíc.

Toto nás teď vede v určitém vztahu hluboko do jistých světových tajemství. Ať vám to totiž zní sebepodivněji, je naprosto pravda, že různé články lidské přirozenosti, s nimiž se setkáváme na vnějším fyzickém lidském těle, mají různorodou hodnotu, to znamená jsou v různě silné míře výrazem duchovna, které je za nimi. Po pravdě je na člověku, tak jak se s ním setkáváme jako s fyzickým tělem, také jen hlava a v jistém jiném smyslu končetiny, to, co nejvíce odpovídá s ohledem na vnější formu vnitřním duchovním silám, které jsou základem. Tedy pamatujme si dobře, abychom si zde rozuměli: Všechno to, s čím se setkáváme zevně ve fyzickém světě, je obrazem du-

chovná, duchovno utvářelo fyzickou formu. Když tak duchovno utváří zevně fyzickou formu, tak se to může utvářet tak, že tato fyzická forma je mu na určitém vývojovém stupni více nebo méně podobná, nebo že mu je více nebo méně nepodobná. Pouze hlava a končetiny vypadají do jisté míry jako vnější tvar podobný svému duchovnímu protiobrazu. Zcela nepodobné duchovnímu obrazu vypadá všechno ostatní na lidském těle, takže kromě hlavy a údů je vlastně vnější podoba člověka přelud v

nejeminentnějším smyslu. A ten, jehož jasnozřivý pohled je školen, ten vidí člověka vlastně vždycky tak, že pravý dojem dělají jen hlava a údů. U nich má jasnozřivý člověk pocit: ty jsou opravdové, ty nelžou. Naproti tomu pokud se týče ostatního lidského těla má jasnozřivé vědomí pocit: to je nepravdivá forma, to je něco prolhaného, to se vůbec nepodobá duchovnu, které je za tím. A je to tak, že všechno ženské se jeví jasnozřivému vědomí tak, jako kdyby neproniklo k určitému vývojovému stupni, ale zaostalo.

Můžeme-li tedy říci, že vývoj postupuje takto:

C

z bodu A do B, C by byl druh normálního vývoje, tak bychom měli v C pro člověka formu hlavy a údů. Naproti tomu je ostatní forma ženského těla taková, že ženské tělo by se zastavilo u D, neproniklo až k současnému bodu vývoje, zastavilo by se za tímto bodem vývoje. Chápeme-li to naprosto jasně, můžeme říci: Ženské tělo, tak jak se dnes jeví, zůstalo na duchovnějším stupni; ve své formě nekleslo tak hluboko do hmotnosti, jaké odpovídá průměrný stupeň vývoje. Vše se vyvíjí dolů od duchovna až do tělesna. Ženské tělo se zastavilo na dřívějším stupni vývoje a neproniklo až ke střednímu bodu vývoje. Mužské tělo však,

nehledě na hlavu a údy, proniklo za střed-

ní bod vývoje. Tento bod překročilo, přeskočilo. Je tedy jako mužské tělo proto nepravdivé, protože je hmotnější než jeho duchovní pra- obraz, protože sestoupilo do hmotnosti hlouběji, než to odpovídá průměrnému vývojovému stupni. Tak máme v ženském těle něco, co jaksi zaostalo za normálním vývojem, a v mužském těle něco, co sestoupilo do hmotnosti hlouběji, než bylo přiměřené hlavě a končetinám u úplného člověka.

Tentýž protiklad je i ve vesmíru, v našem slunečním vesmíru. A to tak, že tehdy, když se díváme na naši Zemi a Slunce jako na normální stupeň vývoje, nepronikla kometa až k tomuto normálnímu stupni vývoje. Odpovídá ve vesmíru tomu, co je v člověku ženské. Takže na bytí komety se musíme dívat jako na praobraz ženského organismu venku v kosmu. A lunární bytí je protiobraz mužského bytí. To si můžete snadno ujasnit z dosavadních rozborů. Zdůraznili jsme, že Měsíc je kus Země, který musel být oddělen. Kdyby byl zůstal v Zemi, tak by Země nemohla pokračovat ve svém vývoji. Měsíc musel být odloučen právě pro svou hustotu. Tedy protiklad komety a Měsíce venku je praobraz ženství a mužství v člověku.

Tato věc je mimořádně zajímavá, poněvadž z toho vidíme, že podíváme-li se na nějakou bytost, ať je to bytost, která putuje po Zemi jako člověk, nebo ať je to celá světová bytost, nesmíme prostě klást jeden článek vedle druhého, jak se nám objevují vedle sebe v prostoru, neboť když to děláme, oddáváme se zcela neslýchané iluzi. Co je vedle sebe v prostoru, není rovnocenné. Zajisté jsou rozličné články lidského organismu vedle sebe, a obyčejný materialistický anatom bude všechny tyto články vedle sebe pokládat jako rovnocenné v prostoru. Pro toho však, kdo o těchto věcech uvažuje podle jejich pravdy, se tyto věci liší tím, že jedna dospěla k určitému vývojovému bodu a druhá je ještě před tímto stupněm, vedle ale přece jen dospěla dále, a druhá tento bod vývoje překročila. Jednou dojde k tomu, že celý lidský organismus bude nutno pozorovat v tomto směru, pak teprve bude moci existovat okultní anatomie v pravém smyslu. Neboť tak, jak jsem toto teď uvedl, že věci jsou vedle sebe na různých stupních vývoje, tak lze všem orgánům v lidském organismu rozumět jen tehdy, jestliže víme, že každý dospěl na zcela jiný stupeň vývoje. Nelze prostě řadit vedle sebe věci, které jsou vedle sebe v prostoru, poněvadž v tomto směru mají rozličnou hodnotu.

Vzpomenete-li si teď, že dnešnímu vývoji Země předcházela starý vývoj Měsíce, tak podle toho, o čem se právě hovorilo, si budete moci říci, že náš dnešní Měsíc je sice kus starého měsíčního vývoje, že však není na

stupni starého měsíčního vývoje, že jej nepředstavuje. Nepokročil totiž jen k Zemi, ale dokonce až za ni. Nemohl se dočkat, až Země bude Jupiterem, a tím propadl ztuhnutí. Tedy Měsíc přeskočil bod, přeskočil normální vývoj, a tím propadl ztuhnutí, pokud se týká jeho hmotné stránky; ovšem nikoli, pokud se týká jeho duchovní příslušnosti.

Naproti tomu to, co je ještě dnes takové a odpovídá tomu, jak vzhledem k poměru ve vesmíru se měl na starém vývoji Měsíce v určitou dobu Měsíc ke Slunci, to se projevuje v kometě. Kometa zůstala na tomto vývojovém stupni; jen jej musí teď prodělat poněkud jinak. Ale zůstala ve stadiu starého měsíčního bytí. Kometa tedy nepostoupila až do normálního zemského bytí. Takže máme kus příliš brzy zrozeného pozdějšího Jupitera v dnešním Měsíci, který proto ztuhl, není schopný života, a v našich kometách máme zásah starého měsíčního bytí do našeho dnešního zemského vývoje.

Chtěl bych říci jen na doplnění: Máme zde podivuhodný bod, v němž do jisté míry prožil náš duchovně vědecký způsob uvažování jakýsi malý triumf. Ti, kdo se zúčastnili v roce 1906 mého pařížského přednáškového cyklu, se rozpomenou, že jsem tenkrát vylíčil jisté věci, které - nelze vždy vylíčit všechno - sice také náleží k celkovému zemskému vývoji, avšak nedotkl jsem se jich ve své „Tajné vědě v nástinu“, protože tam bylo právě nutno zmínit se o něčem jiném. Nestačilo by napsat jednu knihu, muselo by se napsat bezpočet knih, chtěl-li by člověk rozvíjet všechno. Tedy rozvinul jsem bod, který se jaksi více vztahuje na materiálně chemickou stránku. Řekl jsem tenkrát, že starý měsíční vývoj - který tedy zasahuje do našeho nynějšího bytí komet, protože kometa se zastavila na tomto stupni, a pokud jí to nynější poměry dovolí, vyživá tyto staré poměry v jejich zákonitosti - řekl jsem, že tento měsíční vývoj se od Země liší tak, že staré měsíční bytosti potřebovaly stejně tak nutně dusík a jisté sloučeniny dusíku, cyankáli a sloučeniny kyseliny kyanovodíkové, jako dnešní zemské bytosti potřebují kyslík. Cyankáli a podobné sloučeniny v určitém vztahu jsou dnes životu vyšších bytostí smr-

telné a působí jejich zánik. Ale zcela podobnou úlohu (jako dnes kyslík) hrály sloučeniny uhlíku s dusíkem, sloučeniny kyseliny kyanovodíkové a podobné.

To jsou věci, které byly tenkrát v Paříži rozvinuty z celého obsahu duchovní vědy, takže ti, kteří si tyto věci zapsali do duše, si po celá léta museli říkat: Kdyby to byla pravda, tak by bylo přece možné dokázat v dnešních kometách něco jako sloučeniny uhlíku a dusíku. Snad si teď vzpomínáte - mně byla ta zpráva přinesena během stockholmského kurzu v lednu - jak časopisy proběhla zpráva, že se opravdu ve spektru komety ukazují sloučeniny kyseliny kyanovodíkové. To je skvělé potvrzení toho, co duchovní bádání mohlo říci již dříve, a co bylo potvrzeno materiální přírodní vědou dodatečně! Takové důkazy se na nás stále požadují, proto to uvádím. Je-li tu tak nádherný případ, je důležité, abychom my anthroposofové na něj poukázali a také si připomněli - to budiž řečeno bez povýšenosti - tento malý triumf duchovní vědy.

Tak tedy vidíte, že skutečně můžeme opět najít onen protiklad mužství a ženství ve vesmíru ve vyšším smyslu v jeho praobraze, v protikladu komety a Měsíce. A kdybychom mohli odtud vycházet - což ovšem přirozeně není možné do podrobného rozvětvení - a mohli popsat právě plnou účinnost měsíčního tělesa na jedné straně a komety na straně druhé, pak bychom viděli, jak velkolepý a mocný, řekl bych veškeré ostatní tušení vznešeného přesahující je pro naši duši pocit: vidíme zde na Zemi něco zobrazeného a to se projevuje na Zemi ve svých funkcích přesně tak jako protiklad komety a Měsíce ve vesmíru. - Avšak můžeme se zmínit jen o některých z těchto věcí. Některé z těchto věcí jsou důležité, a na ně má být poukázáno.

Především si musíme být vědomi, jak na člověka působí onen protiklad, který je vyjádřen kometou a Měsícem. Nesmíme si jej myslet jen tak, že tento protiklad se vyjadřuje jen ve všem, co je v lidstvu muž a žena, ale musí nám být jasné to, že jsou jaksi mužské vlastnosti v každé ženě a ženské vlastnosti v každém muži. Víme však také, že je éterné tělo muže ženské a ženy mužské, a tím se hned věc mimořádně komplikuje. Tady nám teď musí být jasné, že to, co je v muži ženské, totiž éterné tělo, k tomu, co je v ženě mužské, totiž opět éterné tělo, ten protiklad obrací, že se tu jaksi účinek komety a Měsíce, pokud se týká éterného těla, obrací. Jsou účinky i co do astrálního těla a já. Takže tedy

onen protiklad komety a Měsíce má hluboko pronikající význam pro vývoj lidstva na Zemi. Vývoj Měsíce má se vztahem pohlaví tajuplnou souvislost, která však uniká exoternímu způsobu pozorování, kterou však poznáte: objeví se vám mezi jiným v něčem zdánlivě zcela podružné, že výsledek mužství a ženství ve své součinnosti, dítě, potřebuje deset lunárních měsíců ke svému vývoji před narozením, počínaje početím, a že sama dnešní věda nepočítá se slunečními měsíci, ale s měsíci lunárními, protože právě tady je směrodatný vztah, jenž vychází z Měsíce, to znamená představitele mužství ve vesmíru, k Zemi a ke světu komet, to znamená k představitelům ženství ve vesmíru. To se odráží ve výsledku pohlaví.

Naproti tomu máme jiný důležitý výsledek pro vývoj lidstva, když pozorujeme druhou stránku, když pozorujeme svět komet. Svět komet je jaksi ženský a v pohybech komety, v celém způsobu, jak se kometa objevuje, máme čas od času jakési zasahování praobrazu naší ženské přirozenosti venku v kosmu. Ve skutečnosti je to něco, co se jeví, jako by se zastavilo před jistým normálním středním stupněm vývoje. Toto kosmické ženské - není to zcela výstižný výraz, ale vhodné výrazy nám chybějí - toto kosmické ženské, které se nám objevuje v bytí komet, to sem vstupuje občas asi jako něco, co burcuje naše bytí z hlubin dávnověké přirozenosti. Tak je také kometa ve svém zjevu jaksi podobná ženství. Mohli bychom to vyjádřit takto: jako k suchému, střízlivému mužskému úsudku - nezapomeňte, k suchému střízlivému mužskému úsudku - se má to, co je u ženy konáno spíše z vášně, z tušení, z pocitu, tak se má to, co pochází z pravidelného, střízlivého chodu Měsíce, k tomu, co právě jakoby zdánlivě nepravidelně občas pronikalo jako komety do našeho bytí. To je to zvláštní ženského duchovního života. Nezapomeňte, nemyslím duchovní život ženy, ale ženského duchovního života. To je rozdíl. Duchovní život ženy má přirozeně v sobě mužské vlastnosti; to však, co je ženský duchovní život, lhostejno zda v muži nebo ženě, to zapadá do našeho bytí tak jako něco, co přináší původnost, co přináší něco elementárního do našeho celého bytí. To dělá také kometa. A kde se setkáváme s tímto protikladem muže a ženy, tam můžeme vidět, jak je vyjádřen s nevšední zřetelností. Lidé, kteří o všem uvažují jen povrchně, haní duchovní vědu proto, poněvadž se k ní dostává v dnešní

době zvláště hodně žen. Lidé nechápou to, že je to něco zcela samozřejmého; samozřejmé je to z jednoduchého důvodu, protože pro průměrný mozek muže ve skutečnosti existuje to, že překročil jistý střední vývojový stupeň. Je sušší, dřevnatější, drží se proto přísněji zašlých pojmů, nemůže se dostat z předsudků, v nichž vězí. To je něco, co někdy tak těžce pocítuje člověk, který z duchovněvědeckého hlediska tento mužský mozek používá, totiž že má v této inkarnaci mužský mozek! Je totiž neobratný, je tvrdý a dá se s ním obtížněji zacházet než s ženským, který se snadněji dostává přes určité překážky, které si mužský mozek ve své hutnosti staví, který proto snáze sleduje to, co vstupuje jako nové do našeho světového názoru. Pokud se ve stavbě lidského mozku rozvíjí mužství a ženství, může se dokonce říci, že pro naši dnešní dobu je nejvýše nepříjemné a skličující, muset používat zrovna mužský mozek. Mužský mozek se musí cvičit mnohem pořádněji, radikálněji než mozek ženský. Tu uvidíte, že to není vůbec tak podivuhodné, že se žena snadněji vyzná v něčem tak eminentně novém, jako je duchovní věda. To jsou věci, které jsou kulturně historicky nesmírně důležité, které však dnes lze stěží projednávat jinde než na anthroposofické půdě. Kdo by to jen bral vážně - kromě na anthroposofické půdě - že je nepohodlnější mít mužský mozek než ženský? Při tom přirozeně vůbec nemá být řečeno - že nemá mnohý mozek v ženských tělech pravé mužské vlastnosti, pokud se týče toho, co bylo teď řečeno. S věcmi to není ve světě tak jednoduché, jak se pokoušíme je dnes chápat svými představami.

Ale něco tak elementárního, něco, co burcuje, a v jistém vztahu je nutné, aby se udržoval správným způsobem postupný chod vývoje vesmíru, něco takového je svět komet. Ze tento svět komet je v nějaké souvislosti s pozemskými bytostmi, to se vždycky tušilo. Jen dnes to lidé jaksi netuší, nechtějí to tušit. Stačí si jen pomyslet, jak by se dnes průměrný učenec tvářil komicky, kdyby se mu stalo totéž, co se stalo profesoru Bodemu s Hegelem. Hegel totiž jednou bez okolků směle tvrdil jednomu řádnému německému profesorovi, že po kometách následují dobré vinné roky a snažil se to doložit tím, že poukázal na léta 1811 a 1819, což byly dobré vinné roky, jimž před-

cházel komety. To by dnes vyvolalo pěkné zděšení! Ale Hegel řekl, že toto tvrzení je doloženo tak dobře jako mnohé výpočty hvězdných drah; je to totiž právě empirická věc, která se v těchto dvou případech ověřuje, vychází najevo, když odhlédneme od takových žertovných věcí, můžeme přece jen říci: V tomto ohledu se lidé vždycky něco domnívali a něco tušili.

Nemůžeme se teď zabývat jednotlivostmi, neboť těch je tolik, že se nedají vyčerpát. Ale osvětlíme hlavní účinek týkající se lidského vývoje.

Komety se objevují ve velkých časových odstupech. Zeptejme se jen: Mají tam, kde se objevují, takový vztah k celkovému lidskému vývoji, že v lidské přirozenosti ono ženské k něčemu podněcuje. Tak máme na příklad tak zvanou Halleyovu kometu, která má teď opět jistou aktuálnost. Mohli bychom ovšem o mnoha jiných kometách uvést něco podobného. Má zcela určitý úkol a všechno, co s sebou jinak přináší, je s tímto úkolem v určité souvislosti. Halleyova kometa - a mluvíme především o její duchovnosti - má za úkol otisknout v celkové lidské povaze svou vlastní bytost tak, že tato lidská povaha a bytost vždycky, když kometa vstoupí do zvláštní sféry Země, když vstoupí do blízkosti Země, udělá další krok ve vývoji já, udělá onen krok ve vývoji já, který toto já vyvede v jeho pojmech na fyzickou úroveň. Především má kometa svůj zvláštní vliv na dva dolní články lidské přirozenosti, na to, co je mužské a ženské; tu se pak přidruží k účinkům Měsíce. Když tu není, pak je měsíční působení jednostranné, účinky jsou tedy jiné, když kometa tu je. Účinek komety se projeví takto: když se lidské já posune dopředu, tu musí ovšem, aby se dopředu dostal celý člověk, být přetvořeno i fyzické a éterné neboli životní tělo odpovídajícím způsobem. Má-li já myslet v 19. století jinak, než myslelo v 18. století, tak tu musí být něco, co změní vnější výraz já ve fyzickém a éterném neboli životním těle, a to je kometa! Kometa působí na fyzické a éterné neboli životní tělo člověka tak, že toto fyzické a éterné neboli životní tělo člověka ve skutečnosti vytvářejí orgány, jemné orgány, které jsou přiměřené dalšímu vývoji já, tohoto já, jak se vyvinulo jako vědomé já zvláště od zásahu Kristova impulzu na Zemi. Od té doby má objevování se komet ten význam, že já tím, že se vyvíjí stále dále a dále, vyvíjí se od

etapy k etapě, dostává takové orgány, tedy dostává takové fyzické a éterné orgány, že je toto pokročilé já může právě použít. Jen si totiž pomyslete, ať to zní i podivně a ať to dnešní současníci shledávají strašně bláznivé, je tomu přece jen tak: Kdyby já Bűchnerovo, já Moleschottovo a jiných materialistů tak okolo 1850/60 neměla vhodný fyzický mozek a vhodný éterný mozek, tak by byli nemohli tak materialisticky myslet, jak mysleli. Pak by se možná milý Bűchner stal hodným průměrným farářem. Aby to, co udělal ve své „Síle a hmotě“, mohl vykonat v myšlenkách, muselo nejen jeho já prodělat tento vývoj, který k tomu byl nezbytný, musela zde být i příslušná organizace ve fyzickém a éterném neboli životním těle. Hledáme-li sami vývoj já, pak se musíme poohlédnout jen v duchovně kulturním životě. Chceme-li však vědět, co to způsobilo, že tito lidé, lidé 19. století vůbec měli fyzický mozek vhodný k materialistickému myšlení a vhodné éterné neboli životní tělo, pak musíme říci, že to má na svědomí Halleyova kometa, jež se objevila roku 1835. A co způsobilo v 18. století, že nastalo to, co se nazývá „osvícenství“, což je také určitou etapou ve vývoji já/ Ve druhé polovině 18. století má průměrný člověk ve svém mozku tuto duchovní konfiguraci, která se nazývá „osvícenství“. To bylo to, nad čím se Goethe tak rozhořčil, že se tu totiž naráží na kůl pár pojmů a lidé se tím spokojí! Co opatřilo tomuto „osvícenskému období“ mozky/ Halleyova kometa z roku 1759 stvořila tyto mozky. To je ústřední účinek, pokud se týká Halleyovy komety.

Tak má každé těleso komety právě zcela určitý úkol. Lidský duchovní život jaksí probíhá s určitou kosmickou, dá se říci měšťanskou pravidelností. Tak jak se člověk podrobuje s pozemskou měšťanskou pravidelností den za dnem určitým zaměstnáním, odebírání se k obědu a večeři, tak probíhá i lidský duchovní život s jistou kosmickou pravidelností. Do toho přicházejí jiné události, které ani v obyčejném měšťanském životě nejsou stejné jako obyčejné události: jimi se projevuje určitý pokrok. Tak například, když se narodí do nějaké rodiny dítě. Tak probíhají také v celém lidském vývoji kosmické „měšťanské“ pravidelnosti pod vlivem Měsíce, lunárního tělesa. Naproti tomu probíhají takové věci, které vždycky přinášejí skok dopředu, které jsou přirozeně rozděleny na větší období, pod vlivem tělesa komety.

A různé komety mají při tom různé úkoly. A když jedna dosloužila, pak se rozpadne. Proto vidíme, že určité komety se objevují od jistého okamžiku jako dvě a pak se rozpadnou. Rozpadnou se, když splnily svou úlohu. Tak tedy je to, co je dennodenní, pravidelné, pod lunárním vlivem, to

však, co vnáší něco elementárního, co jaksi začleňuje stále něco nového, to vzniká vlivem komet. Tyto věci nám také ukazují, že to, co zdánlivě putuje jako bludná hvězda na obloze, má jistě své správné postavení a význam v celkové stavbě světa.

A tak si můžete také myslet, že to, co překvapivě přichází jako něco nového, jako výsledek kosmického ženství do vývoje lidstva, že to může v určitém vztahu vyvolat bouře, které jsou zcela pozorovatelné, které jen lidé zpozorovat nechtějí. Ale mohlo by se stát, že lidem by se dostalo do vědomí zřetelným způsobem, jak přece velmi souvisejí jisté události zemského bytí s bytím komet. S kometou se to má skutečně jako s něčím, co jako něco nového, jako dárek ženy přichází ke každodennímu shonu rodiny. Jako když se narodí nová ratolest, tak tomu je, když vznikne něco zcela nového s návratem komety. Jen je tomu pro určité komety tak, že ve skutečnosti je já stále více a více vyháněno do fyzického světa, a že se musíme bránit tomu, co komety způsobují. Kdyby to totiž pokračovalo jako u Halleyovy komety, pak by nám její nové objevení mohlo přinést zcela zvláštní vzestup bűchnerovského způsobu myšlení. To by byla zlá věc. Kdyby se tedy měla Halleyova kometa vrátit, tak by to pro nás bylo znamením, že by nám mohla být velmi zlým hostem, kdybychom se jí jen poddali, kdybychom se jejímu vlivu nevzepřeli. Jde tu o to, abychom se drželi vyšších, významnějších účinků a vlivů kosmu, než jsou vlivy Halleyovy komety. Bude však nutné, aby ji lidé ve skutečnosti považovali za znamení, že vědí, že už tomu není tak jako v dřívějších dobách, kdy to bylo v jistém smyslu pro lidi prospěšné, aby sestoupili. Teď už to prospěšné není. Teď se musí lidé spojit s jinými mocnostmi, aby odstranili tento nebezpečný vliv, který vychází z Halleyovy komety. Není to vskutku proto, aby se oživila stará pověra, ale aby se dostala do povědomí hluboká pravda, když se poukazuje na to, jak může být Halleyova kometa znamením pro to, že by lidstvo stále více ochuzovala a já by stále více zaváděla na fyzickou úroveň, kdyby působila jen ona, a že proti tomu se musí právě

teď působit. Může se to stát jen tím, že nový duchovní světový názor jako je anthroposofický nastoupí na místo toho, co se vyvíjí cestou ovlivňovanou Halleyovou kometou.

To by se ovšem dalo vyslovit tak, že Pán Bűh opět vyvěsil z nebe nebeskou metlu, aby sám tímto znamením řekl lidem: Nyní je čas roznítit duchovní život! Na druhé straně: není nádherné, že bytí komet zasahuje do hlubin života, že zasahuje i do života, který je spojen s člověkem, do zvířecího a rostlinného života č Ano, člověk, který přesně sleduje takové

věci, pozoruje, jak dokonce v květu květin je tu pak všude něco jiného, než to bývá jindy. Takové věci jsou tady, jen je lidé mohou snadno přehlédnout, jako přehlížejí vůbec i ducha, nechťejí ducha vidět.

Můžeme se zeptat: Vede nás do vesmíru také to, co jsme právě teď naznačili, vzestup do duchovního života^ Je také pro to něco, co mu odpovídá venku ve vesmíru^ Viděli jsme, jak hlava a končetiny mají ve vesmíru svůj polární protiklad a jak také mužství a ženství mají ve vesmíru svůj polární protiklad. A můžeme se zeptat: Existuje pro toto kypění duchovna, pro toto vystupování člověka nad sebe sama, z nižšího já do vyššího já, existuje pro to něco v kosmuč

Tuto otázku v souvislosti s největšími úkoly duchovního života naší doby si položíme zítra. Chtěl jsem dnes především vytvořit podmínky pro to, abychom si mohli zítra lépe rozumět o jisté větší souvislosti v důležité otázce současnosti. Připouštím, že hodně toho, co bylo dnes řečeno, je vzdálenější; ale žijeme v roce komety. Proto je dobré, jsme-li zároveň schopni něco říci o tajuplných vztazích bytí komet k našemu pozemskému životu. V návaznosti na to budeme zítra mluvit o velikosti a šíři duchovního obsahu naší doby.